

Womhaj Bóh!

Cizklo 6.
5. febr.

Lětnik 3.
1893.

Serbske njedzelske łopjenka.

Wudawaju šo kóždy šobotu w Šsmolerjez knihiczišczerńi w Budyschinje a šu tam doštač ša šchtwórtlětnu pšchedplatu 40 np.

Njedzela Seragešima.

Jan. 8, 12: „Ša šym to šwětło teho šwěta; šchtóž ša mnu dže, tón njebudže kłodžicž w cžemnošczi, ale budže mječž šwětłošcž teho žiwjenja.“

Krašne a džiwne je wscho naturiške šwětło. Šchto bychmy byli, jeli šo by nam šlónčžna jašnosť pobrachowała a Bóh tón Anješ njerjeł: budž šwětło? Krašne a džiwne je tež to šwětło, š kotrymž cžłowški rošom pošnała a rošbudža. Tola šwětło wot Boha date roššwětluje naše žyłe žiwjenje, wuczi naš naše mozy namałacž a wužiwarč, cžini naš knješow štwórbu a pošbėha naš njedowuměrnyje wysche šwěrjatow. Tola najwyschšche žadanje cžłowškeje wutrobny njemóže tole šwětło špokojicž, cžemnošcž hrėcha wone njeroššwětluje. Še wschėm šwojim pošnacžom a wjedženjom šedža tola tež hewal jara roššwětłene póhanške ludy w cžemnošczi a w kłódku šmjercže. Šakle jako njebjeska jašnosť na Bethlehemschich honach šwēcžesche a šo dopjelni šłowo: Lud, kiž po cžmje šedži, widži wulke šwětło, bė wěrne šwětło na šwět pšchisłło. Šesuf Šhryštuš je to wěrne šwětło. Wón bė to šwětło, jako w šwojim ludu wucžesche, předomasche a škufkowasche a cžemnošcž šwonkowneje Božeje šlužby š pruhami wěrnej Božeje šlužby w duchu a woprawdže wuhna. Wón bė jo tež, hdyž na Golgathowej horje šlónzo šo šthowa a šo šdasche, jako by cžemnošcž šwětło pošrėła. Šaj, runje tehdy bu wón šwětło žyłego šwěta. Na Golgathowej horje buch do wěcžnosťe cžemny hrėch, cžert a hela pšchewinjene. A jutrowne ranje je dobyčje šwětła wobšwėd-

čžilo. Nětko je nam w tutym šwětłe wěrne pošnacže Bože date; nětk njemóže žane hrėschne hubjenštwo, žana cžėmna štarosčž jašny Boži měr š našchich wutrobow šahnacž, nětk roššwětluje nam tole Šesufšowe šwětło tež cžmowny doł šmjercže a my wėmy wo domišnje dušche tam horkach w šwětłe, nětk šhwalimy na šmjertnym ložu kaž štary Šimeon: O Anježe, nětk pošchčžišch šwojeho wotrocžka š mėrom, pšchetož mojej woczi štej twojeho šbóžnika widžikej, kotrehož šy pšchihotował wschittim ludžom, š šhwalbje twojeho luda Šsraela a šwětło š roššwětlenju póhanow. Njeje pał to šwětło, kotrež mi jeno rošom a dušchu roššwětluje, ale mje tež wucžišczi a wušwjeczi; cžini tež tych, kiž šo jemu dawaja, š džėcžom šwětka. „Šchtóž ša nim kłodži, njebudže kłodžicž w cžemnošczi, ale budže mječž šwětło teho žiwjenja.“ Šchto pał rėka „ša Šesufšom kłodicž?“ To je to, štejecž ša tym, šo budžemy pšchėzo podomnišchi na njeho, na šwoje wulke šnamjo. Našch šbóžnik bė pšchėš jene kóždy cžak še šwojim njebjeskim Wótžom; Boža wola bė tež jeho wola. To je jena wėž, w kotrež šwoje kłodjenje ša jeho šwětłom wopokasamy. Tak daloko dyrbi šchėšcžijan pšchincž, šo šo poda do Božeje wole še wschėm šwojim myšljenjom a cžinjenjom. Niž jeno š ertom, ale še šwojeho nanajnutrišchego pšchėšwėdcženja dyrbi wušnacž:

Šchtož mój Bóh džje,
To dobre je.
Duž štaň šo jeho wola,
Wón rad tym wschittim špomozė,
Kiž jeho radže šwola;

Bóh pomha šam
 S tej' nusy nam
 A poschwika šwět šnadnje;
 Šchtóž wěru ma,
 Šso Bohu da,
 Wón teho šdžerži hnadnje.

Mašch šbóžnik je pač tež žyle czichi a šczérny po šwojim puczu schoł. Nihdy njeje nikomu šchindu czinił; tež šwojim nješczeczalam je wón wodał a ša nich prošyl. To je druha wěz šhodzenja w šwětle. Tak dołho, hač eže njenapielni Šesufowa lubošć k bližšchemu a nječehnje eže k jeho dobročiwošći, šmilnošći, pšeczelniwošći, wodaowanju a šapomnjenju čžerpjeneje šchindy, ale pola tebję rěka: kaž ty mi, tak tež ja čzi, wočo ša wočo, šub ša šub, tak dołho je čzma w twojej wutrobje a pobrachuje čzi prawe šlónčžne šwětło, kotrež móže jeno Šesuf, šwětło teho šwěta, dacž.

Šeczja wěz pač, w kotrejž mamy ša šwojim šbóžnikom šhodžicž, je jeho šhodzenje bješ hrěcha. Wón móžešče wopravdže prajicž: Šchtó bješ wami móže mje hrěch dowješć? To njemóže nihto ša nim prajicž, ani najšromnišchi a najšpěšchi. Ale wo to wojowacž dyrbimy, š najmjenšcha, šo bychmy byli kaž wón. Tak dołho hač móžešch šhrěšchicž a šo nješajesch, tak dołho hač nješachš po Šesufowej woli čziničž, tak dołho hišchče ša nim nješhodžišch.

To wšcho žada frutu wolu a wjele próžy. Šodacže do Božeje wole, čziche šhodzenje, hdžezž nikomu njeprawdu nječzinišch a še šczérnošću njeprawdu čžerpíšch, frute štejenje ša šromnym, bohabojašnym žiwjenjom — wšcho to žada žyłego čzłowjeka. Ale ša to je tež mšda wulka a žyła. „Šchtóž ša mnu šhodži, njebudže w čžemnošći šhodžicž.“

Šaj, Šesufowe šwětło šwěcži šo tajštemu čzłowjeki w žylym žiwjenju a počaže jemu na pošledku nutškhód do raja wěczneho wješela, hdžezž žaneje čžemnošče wjazy njeje, ale jeno šwětło a radošč wot wěcznošče hač do wěcznošče. Šubi pšeczeljšo! Komu njeby šwětly létny džen lubšchi byl, hač čzowny šymiški džen? Šchtó njeby radšcho wšak čziche a mērne žiwjenje, hač žiwjenje pošne šrudnych našhonjenjom? Šchtó njeby šo šradował pšchi tej šchtwórtej wěštošći, šo pošdže po tutym hubjenym dole k wěcznemu wješelu? D dajče nam wšchitkim hromadže prawje wěrnie ša šwojim Šnješom Šesufom šhodžicž, hač móže kóždy š pošnej wutrobu prajicž:

Š žiwjenju šo tebi poddam,
 Šesuf, moja wošebnošč,
 Mojej' dušche wješelošč,
 Š wutrobu šo tebi dodam,
 Ty mi šwěcžišch k žiwjenju,
 Šesufa ja njeušchču.

Něšcho š Oberlinoweho žiwjenja a šuttowanja w Šamjěntnym dole.

(Še wšchělich žórlow wucžerpał Jan Bartko.)
 (Šlónčženje.)

Nětko wobhladašmy šebi bliže Oberlinowe najwošebnišche, mjenužy jeho nježelšte dželto.

Šyrkwje w jeho wošadže bėchu hač nanajjednorišche; w nich njebė ani škota ani šlėbra widžecž, někotre bibliške wuprajēnja, š wulkimi pišmitami napišane a někotre wobrašy še šwiatnych štawišnow šu jich žyła pycha. W rjanym nalėczu a w lėczu wupšchowachu žónške a młode holžy woštar š rózemi a druhimi kwětami, kotrež šobu šemšchi pšchinješechu. Boža šlužba bė we

tych ššjóch žyrkwjach po rjadu, jenu nježelu w Waldbachu, druhu w Šoudaiu, potom šašo w Waldbachu, na to w Šelmoncže atd. W Waldbachu a Šoudaiu přėdowašche šo franžowšy, w Šelmoncže němžy, dla wjele němškich rjemješniškich pomožnikow a najėntow tamneje wokolnošče.

Na nježelškich dnjach, hdžy je šlónžo šesthadžało a po šdacžu rjenišcho šwěcži, hač dželawe dny, tnježi tudy wšchudžom čzišchina, šamo pola wotpočžuja wot ruki ratarja, kiž hewał w pocže šwojeho woblicža nad nimi džela, tutón džen je žyle wotpočžinkej a natwarjowanju pošwječeny. Šlaj, žušomnił, kiž šo nježelu rano do Šamjěntneho doła poda, šo by móhl tam š jeho wobydlerjemi na jich rjaney Božej šlužbje šobu džel bracž, namaka tam hižo, šo džiwajo Božim krašnym štukam, kotrež jeho kołowočoło wobdawaju, najšpěšche pšchotowanje na wužiwanje Božeho šłowa. Žyła krajina je šwojimi hšrami a dolinami je kaž majestetiški tempel Boha wjeršchneho. Šwony wołaja wšchěch wěrjazych k Božej šlužbje do Waldbacha. Čžrjódki burow a burowkow štapaja š wěštymi krocželemi š Šelmonta a š Šelofosja po nahlych horach dele, druge šadka pšchibližuja šo po dolinje š Šoudaia šem a šašo druge pšches drjewinu še Šollbacha, kaž tež žusy š Šothauy. Wšchitkón tutón šchescžijanski lud čžehnje do Božeho domu, kiž šo š tymi šylami pšchepjelni. Šorda, šchłódna pycha je tudy wušamtnjena, jenož jednore, pšchistojne woblecženje je widžecž. Wočo wuhlada wulku mnohošč šchėdžiwžow a wobštarnych žonow š špatriarchališkim napohlodom. Muzojo a žony šriedžnych lét wušnamjenjeja šo š čželnej čžerštwoščju, młody lud še šwojej šjawnošču a šprawnoščju a džecži š lubošnej pšchitšilnoščju. Oberlin šastupi, kóždy štanje š pocžesčowanjom pšched šwojim duchownym wóžjom: Š jeho woblicža šdadža šo njebieša šwěcžicž, hižo jeho pošladanje je žohnowanje. Boža šlužba šo šapocžnje, wona wobšteji še špėwanja, š přėdowanja a š modlitwy.

Šyrkwinske špėwanje bė po prawom hašle Šuber w Šamjěntnym dole šawjedł. Oberlin wudokonja pač tutón džel šchescžijanskiho natwarjenja hišchče wo wjele. Šo šwojej wulkej šahorjenošči ša wšcho rjane a pšchistojne štarasche šo wón šwėru wo to, tak by šwoju lubu a drohu Božu šlužbu tež še špomozajej rjanoščju wuhotowacž móhl. Šaž k wšchemu Bože šłowo, tak čžerješche jeho k tutemu wošebje Šawołowe napominanje: „Dajče temu šłowu Šhryšufowemu bješ nami bohacže bydlicž, we wšchey mudrošči, rošwucžče a napominajče šo šami š šhwalobnym i a duchownymi šhėrlušchemi, lubošnje špėwajo temu Šnješej w šwojej wutrobje.“

W žyrkwjach Šamjěntneho doła njenadenžemž žanych byrglow, ale špėwanje šo tam š wulkej wěštoščju a na jara hnujaze wajšnje wuwjeduje. (W pošlednim Oberlinowym čžašu šo tam šhėrlušche š klarinettami pšchemodžachu.) Šedyn š wucžerjom pšchipošwjeđa š wótrym hšošom šhėrlušch, kiž ma šo špėwacž, najwuwucženišchi špėwarjo šanješu jón, wucžerjo špėwaja bašy a bóršy špėwa žyła šhromadžišna w melodiškim šhorje. W šberžy šhėrlušchom, kotruž je Šuber šestajał a Oberlin w wjazornych nakladach čžišchčecž dał, šu někotre wopravdže jara poetiške špėwy, kiž wošnam wěrnieje ewangelškeje pobožnoščje na čžole nješu a runje tak wutrobu š hřěšchneho španja wubudžuja, jako tež pošdatu šchescžijansku wutrobu š najšpěšchimi šaczucžemi napielnja. Ša žyła šberka móhla šo wuliwanje nabožneho ducha w Šamjěntnym dole mjenowacž. Š dopošašanjy teho njech tudy jedyn šhėrlušch š njeje še šerbškim pšchėložkom měšto namaka.

Špokožnošč.

Šhto rudžišch šo, o wutroba?
 Čžin, roštorhni pluta šwoje!
 Ach, špominaj wšchak na Boha,
 Šoh' šrudža štyški twoje.
 Kiž wulki je,
 Tón wodži čže.
 Ty džecžo najwjšchšchego
 Mašch pošnu lubošć jeho.

Šój, pošladaj na hwěšdnišchčjo,
 Šapinaj wšchitke možy
 A licž te šwěty, kotrež šo
 Šam mjerwja w jašnej nožy:
 Bóh štwori to
 A šdžerži wšcho;
 Wšcha twoja móž a wėđa
 Čži proščka štworicž njeda.

Tu midžič Božu wschehomóz,
Tu čujješ klabošč bwoju!
A tutón wulki wěczny Wótž
Wšču snaje nusu twoju.
Čže pschifryła,
Čži wupomha:
Nječ tež šty wichor hrošy,
Ty mašč bwoj schit na Bošy.

Kiž s prócha stwori čłowjeka,
A lilije a róže
S tak krasnej pychu wobdawa
A ptaki žiwicž móže,
Kiž nješyja
A nježnjeja:
Kak móhl na bwoje džeczi
Wón sabycž hdy na bwečzi.

Wón hwěšdam pucze wotmērja,
Čzej kwětki njeda rubicž;
Bjes jeho wole se schtoma
Čso liščit njem'že šhubicž:
Haj kaž wón čže,
Tak wschitko dže.
Kak dyrbjalo, o Božo!
Mje wodžicž šlepe šbožo?

Duž nještaraj šo, wutroba,
Čže styški jenož mola.
Mašč žiwjenje ty wot Boha,
Dha tež je jeho wola,
So dyrbišč wsču
Měčž potrebu.
Wón se šwěrnoscžu jara
Wščať sa tebje šo stara.

Do twojej' ruki ščędrimej',
O wschehomózny Božo,
Kiž ženje šlaba, prošna nej',
Dha kladu bwoje šbožo.
Haj šwobodu!
Kryj wótežinu!
Šdžerž štrowe moje čžęto!
Dom žohnuj mi a džęto!

Šdyž žiwjenje mi podlěšičšč,
Dha budžęšč tež mje wodžicž,
A šchtož ty na mnje dopuščęščičšč,
To njemóže mi šchłodžicž.
We podacžu
Ja dobydu
Na nadžiji a wěrje,
Na pokoju a měrje.

Čšy wješele mi wotšubžič,
Dha šhwalu twoju hnadu;
Čšy pať mje šrudžicž wotmyšlč,
Wšchęd twojej klecžu radu.
Ja derje wēm,
So twaricž šmēm
Na tebje we wschej nusy,
Wščať ty mi nješy žusy.

Do kłina panu twojeho,
Šdyž so mnu t šmjerczi pónđže.
Wote mnje, Božo, njedžel šo,
Šdyž hnadny čžať mi wuńđže.
A po šmjerczi
Mje horje wšmi,
Do šwojoh' šbóžnoh' raja,
Dom do wótžneho kraja.

Rošhlad w našim čžaťu.

Rhěžorowy narodny džęń je šo po žylym kraju s wulkim šahorjenjom šwjęćič. W Barlinje bę pschitomnosč rušeho frón-prynza šwjatocžnosč jara wulžy powjęćšika. Rhěžor je pschi hoščinje w rhěžorowym hrodže šlamu na rušeho rhěžora wunješt a na stare pschecželstwo w wójnje a w měrje bjes Bruskej a Ruskej dopomnik. Ruske nowiny šu w rhěžorowych šłowach nowy šaw-dawt šdžerženja mēra pónaťe a šo s wjęćšcha jara na nich šwjęšelike.

Rholera je w Mietenlebenje pola Halle, hđžež šo wulki wustaw ša duchakhoršč namaka, hacž dotal wjazy hacž 40 woporow žadala. Po mēnjenju Barlinšeho profęšora Kocha je šo rholera s wodu, kotraž šo s rēki Sale čžerpa, šanješt. Strach, kotryž njęćšista woda s rēfow ša šchorjenje na rholeru pschinjęše, je jara wulki. Duž je jara na to hladacž, šo ničtó tajku wodu njepije, ale jeno wotwarjenu.

Sbožowny wojak.

W přęnej šchlesynskej wójnje pschindže jedyn Štalczan jako wšfowar do Šchlesynskej. Bruszy wozazy jeho nusowachu, šo by ša pjenješy dwę lęcže wojak był, psches jich lęcž pať bu s jeneho lęta džęšacž. Šdyž bę šo džęšacž lęť minyło, prošęšę Štalczan šwojeho generala, šo by jeho se šlužby puščęćič.

„Mój šyno“, wotmolwi general, „ja tebje nješmēm se šlužby puščęćič, dokelž hiščęje wjazy wojakow trjebam, kral šam pať je tudy w blisfosczi, wobrocž šo na njeho šameho“. „Wšchęd krala budu s čžęška pschincž móž“, wotmolwi Štalczan, „jeli šo mje wy njemóžęje se šlužby puščęćič, budže mje Wóh tón Rnjęš šam puščęćič!“ „Šchto?“ džęšę general, „čžęšč šebi šnano žiwjenje wsacž?“

„D ně“, wotmolwi Štalczan, „ja wsčať buch nusowany, wojak byčž, tola ja šo Bohu ša to džakuju! Haj, džak budž jemu ša jeho wodjenje, šo je mje do němšeho kraja a do Šchlesynskej domjędł, pschetož tudy t pónnacžu teho ewangeliona a t wěšfosczi hnady Božęje w Rhrystušu Jesušu pschindžęch, ja šym šebi teho wěšty, šo ja šbóžnje wumru, hdyž byčž tež džęška bjes bajonetami a kanonami žiwjenje wudyčacž dyrbjal.“ — „Kak šbožowny čłowjęť“, pomyšli šebi general a šdychowasche: „D šo byčž ja tež tak šbožowny był!“ Wóšty po tym pschindže pschilasnja, pschecžimo njępschecžęlejš na wóžnu wučahnyčž. Žyłe rynth wojakow buch wot njępschecžęškich kanonow morjene abo žakostnje šranjene. „Nětkole drje budže mój Štalczan se šlužby puščęćęny“, pomyšli šebi general a hladasche ša nim. W tym šamym wotomšnjenju pschilecža kulka a mori Štalczana. Temu generalejš šylšy šwoczow šapachu a wón šdychowasche pódla: „Mój Božo, tón je šbóžnje wumrjel, ale šchto ja? Ja hiščęje pschihotowany njęššym. Duby Božo, šdžerž mje hiščęje tón krócž. Daj mi přjedy wěštemu byčž, šo tež ja šbóžnje wumru!“

Bitwa bu pschęzo horžišcha, general bu do prawej ruki tšęlent a padže s konja, jeho wot bitwiščęža njęšęchu. Kral jemu dowoli, šo móžęšę šo t šwojemu wuhojenju do Wernigerode domjęšč dacž. Tu general duchowneho t šebi pschęprošy. Temu wón tón podawł wo tym Štalczanje wupowjeda a pschistaji, šo wot teho čžaťa jeho duscha žaneho mēra nima, a šo šebi žada, tajku šbóžnu wěšfoscž wěczneho šboža dostacž. Duchowny jeho na Jesuša pokasa, kotryž móže wschitke žadanja nasčęje wutrobny šmērowacž, wšębje pať staroscže wo wěczne šbože. Wón je šam tón, kiž dokonja, šo hręšnikla psches hnadne hibanje šwojeho Ducha t šebi čžęhje. Wón móže nam mēr a wěšfoscž teho šboža dacž; haj, wón šam je to rhostanje, kotrež šmy my s našchimi hręchami šakžuzili, na tšchiju njęšt a psches šwoju wopornu šmjercž nať Bohu špodobnych ščžinił. Wón je wschitko šarunať, šchtož bęšę bjes Bohom a bjes nami, tak šo my wodacže hręchow psches jeho krej a tón mēr wujednanja s Bohom dostanjemy, my pať njęšmēmny wot nětkla wjazy šwētej a šebi šamym, ale dyrbimy Bohu žiwi byčž a škuzicž. Gusto myšlesche šebi general s džakownej modlitwu na džiwne pucže Bože s tym Štalczanom, kiž s tajkej wjęšęlej nadžiju do šmjercže džęšę. Ale wón tež nawukny, s wěrjazym šapschim-njenjom w Rhrystušu tón šamy mēr namakacž, kotryž mamy w nim šamym.

S teho powjedańčžla šlyšchimy napominanje: Pýtaj jeno Jesuša, wschitko druhe njepomha, pschetož šwjate pišmo praji: Tak je Wóh tón šwēt lubowal, šo wón šwojeho jenicžeho Čšyna

dať je, so bychy wschitzy, kiž do njeho wěrja, shubjeni njebyli, ale wěczne žiwjenje měli. Sjem. Jana 3, 16.

Dokelž teho dla te džěczi czěło a krej maju, je wón runje tež to šame dostať, so by wón psches tu šmjercž temu mōž wjať, kiž mōž šmjercže mējesche, to je, temu czertej. A by wopuschězif tych, kotřiz šmjertneje bojoscže dla šwoje žime dnj k šlužbje wotšudženi běchu. Hebr. 2, 14. 15. Pšchetož Bōh bēšche w Khrystušu a šjedna tōn šwēt šam se šobu, a nješchizpi jim jich hrěchi, a je nam porucziť, so bychmy my rěczeli wot teho šjednanja. My šmy teho dla pōšłani na město Khrystuša, a je tať, so Bōh psches naš napomina. Duž prošmy na město Khrystuša, dajcže šo š Bohom šjednacž. Pšchetož wón je teho, kotřiz wot žaneho hrěcha nicžo njewjedžesche, ša naš k hrěchej šcziniť, so bychmy w nim ta prawdosčž byli, kotraž pšched Bohom płaczi. 2 Kor. 5, 19—21.

Jan Arndt.

Kotřy ewangelski kšhesčizian njeby šnať šlawneho špišacžela knihow: „Wěrne kšhesčizianstwo“ a „Paradyšiske šahrodki“ (Paradisgärtlein), generalsuperintendentu Jana Arndta w Zelle w šapoczatku šydomnateho lětštotetka? Narodženy 27. dezembra 1555 w Bellenstādту w Anhaltiskej dosta wot šwojeho nana, kiž bēšche tam š duchownym, mjeno Jan. Hizo w šwojim džěpatym lěcže šhubi šwojeho nana psches šmjercž, dobroczimi pšchězělo pať šo ša jeho woczěhjenje a wumuczowanje starachu. Šara bē šahorženy ša lěkarštwu a pšchirodospyt, ale czěžka štrachna khoroscž na jene dobo jeho šmyšlenje pšcheměni. Na khoroložu mjenujžy jemu žyle nowe myšle pšchindžechu wo człowškej wutrobje a wo człowškim žiwjenju a šlubi, so chže, hdyž Bōh jeho šašo wustrowi, na duchownštwu študowacž a wschitke šwoje mozy a dary do šlužby žyrkwje štajicž. Wōn šo wustrowi a bu duchowny. Kaž Luther tať tež Arndt je špišow a knihow šwjateho Šjarnata, Lanlera, Domascha š Kempis trošcht, natwarjenje a duchownu žyrbu czerpasche. Š nich jena, taž šam praji, šwěza polěpšchowanja, nutrnoscže, šwjatoscže a duchowneje mudrosčže škhadžesche. Wot 21. lěta šwojeho žiwjenja študowasche w Wittenberku, Štrašburku a Baselu, hdyž tež šwoje hizzo přjedy dobyte lěkarške wjedženje wobkruczičž a dale pšchisporjecž pntasche a tež š wulkej pilnosčžu a š wulkim pšchiswštom list šwjateho Pawoła na Romškich nałožowasche. Tu w Baselu budžische šo ras w žołmach Rheina tepit, njebudžische jedyn š jeho wuczomžow, jedyn pōłski baron, jeho wuczahnyť. W lěcže 1582, 29 lět štary, šo šašo do domišny Bellenstādta wróczi. Hdyž bēšche tudy jene lěto dołho š wuczěrjom byl a šebi wschelke šhonjenja w šchuli dobyť, dosta šwoje přenje farške město w jenož někotre hodžiny wot Bellenstādta šdalenej wšy Baderborn. Ššwěrnny a šwědomliwy šydom lět šwoje šastojnštwu w tutej wošadže ša štarasche a budžische wěsčže hišcže dlěje tam wostať, njebudžische wjērč Jan Šurij š mozu reformirštku wěru w anhaltiškich žyrkwjach šawjescž chžyť. Arndt pšchěziwo temu wustupi, bu 1590 wotšadženy a š kraja wupokasany. Pšches Bože džiwne wodženja dosta w tym šamym czašu dwoje powołanje, do Wiansfelda a do Quedlinburka. Wōn šo ša pōšlenje roššudži a tudy džewjecž lět š wulkim žohnowanjom štutkowasche, wošebje w lěcže 1598, hdyž mōr w tutym mēscže šurowje šakhadžesche a šebi na šti tyšaz woporow žadašche. Wōn bu rad škšchany, tež hušto wot džakownych wošadnych w Bellenstādту a Baderbornu wopřtany, trošchtowasche, wucžesche a napominasche, hdyž a taž wjedžesche a mōžesche a mējesche wošebje w lěcže mōra hušto hacž do nozy džělacž. Ale tola ša wschitku próžu a napinanje derjesašlužene pšchipōšnacže njedosta, ale bu pšchisłodženy a šo Bohu džakowasche, hdyž bu 1599 do Braunschweiga powołany. Š wjēšelosčžu tuto šastojnštwu pšchija.

Tudy jeho štutkowanje šašo džewjecž lět trajesche. Šašo czěžte czašy ša njeho pšchindžechu. W lěcže 1605 wuindžechu přenje knihi „wo wěrnym kšhesčizianštwu“, š jeho předomanjom šestajane, tať rjež, přenje natwarjenšte knihi ewangelskeje žyrkwje. Š džěla še šawjěcžu Arndtowocho žohnowaneho štutkowanja dla, š džěla, dokelž šo w tutych knihach wjazole wuprajenja přjeda-wšchich pobožnych muži namakachu, bu pšchedemšchem wot šwojeho šastojnšteho bratra šamo na klětzy wōtrje pšchimany, pšchichodne bēchu prawe lěta kšchiza a wojowanja ša njeho a wōn hizzo na to myšlesche, šwoje šastojnštwu škožicž, so by mēra namakať. Džakowano Bohu to nusne njebē. Wowołanje do Cislebena škōnczi

tuto wojowanje a bēdženje. Mjēs tym bēchu šebi přenje knihi wo wěrnym kšhesčizianštwu š wonka Braunschweiga tať wjele pšchipōšnacža a kšwalby dobyte, so bu pšchěcže pšchězo powšchitkownišche a wōtrišche, so by Jan Arndt šwoje šapoczane džělo dale wjedť. A Jan Arndt da šo pohnučž, hišcže troje knihi wudacž, kōžde pod wošebithym napišmom. Přenje rěčachu: knihi šwjateho pišma, druhe: knihi žiwjenja, tšecže: knihi šwědomnja, šchtwōrte: knihi pšchirody. Šłowna myšl wschěch knihow je: Khrystuš we naš, wotpoczjuo na Khrystuša ša naš. Tež w Cislebenje mējesche Arndt 1610 mōrški czaš pšchětracž, so hizzo šwoje wotkasanje šczini. Bōh pať jeho hnadnje pšched natykažej khoroscžu šwarnoma, pšchetož Bōh bēšche jeho hišcže k wjetšchemu postajiť; w lěcže 1611 powoła jeho wōjwoda Khrystijan ša generalneho šuperintendenta Lüneburgšeho kraja do Zelle.

Tu šo Arndtowo pōšlenje a powšchitkowne štutkowanje šapoczja. Wažny je tutōn czaš wošebje psches generalne žyrkwine wšitazije, kotřez w lěcže 1615 we wschěch Lüneburgšich žyrkwjach wotdžerža, žyle nowe, ale tola jara pšodne štutkowanje; po Arndtowych rošprawach wōjwoda Khrystijan šam šo ša nusne polěpšchowanje štarasche k lěpšchemu ewangelskeje žyrkwje. Tudy Arndt šwoje předomanja wo šwjatych šczenjach, wo psalmach a wo Lutherowym katechismušu wudawasche. Tudy šwjecžesche 1617 reformazijski jubilej ewangelskeje žyrkwje. Arndtowo mjeno šame došahasche, jeho knihi porucžecž a daloko roššchěrjecž. Tudy džeržesche džěň tšecžeje meje šwoje pōšlenje předomanje wo šłowach: „Kotřiz še šylšami roššywasju, czi budža š wjēšelosčžu žnjecž. Woni tam a šem kšhodža a roššywasju š płacžom drohe šymjo, ale potom pšchindu woni š wjēšelosčžu a nošcha šwoje šnopu. (Ši. 126, 5. 6.) Hdyž žyle wotpřaty domoj pšchindže, džesche k šwojej mandželškej: Ša šym moje czěłne předomanje džeržak. Štrachna šymniza jeho na khoroložo czišny, š kotřehož po Božej radže wjazy nještany. Džěň wote dnja mozy bóle a bóle wotebērachu, džěň džewjateje meje hišcže ras Bože šwjate wotkasanje wužiwasche, džěň 11. meje w nozy czišche wušny a šandže do Božej krašnosčže, hdyž bēšche přjedy hišcže še 143. psalma šo modliť: „Njekhodž do šuda še šwojim wotrocžtom, pšchetož žadny živy prawy njeje pšched tobu.“ Wōrny po tym hišcže džesche: „My widžichmy krašnosčž, jako krašnosčž teho jenicžeho narodženeho Šyna wot Wōtza, pōłny hnadny a prawdy; a kajka krašnosčž to je? To je ta krašnosčž, kotřuz žane wočo njeje widžiko a žane wucho škšchalo njeje a do žaneho człowjeka wutrobny pšchisčlo njeje, tutu krašnosčž šym ja wohladať a jeho pōšlenje šłowa bēchu: „Nětko šym pšchewinyť.“

Šešło Arndtowocho žyłeho žiwjenja bē: „Khrystuš ma wjele šlužobnikow, ale mała je licžba tych, kiž ša nim kšhodža.“ Šeho wošady kšwala jeho pšchěčelniwosčž, ponižnosčž, dobrocziwosčž a šczěrpliwosčž. Ššylny bēšche w modlenju. We wjele czěžkich a hōrkich czěrpnjenjach a bēdženjach bēšche nawuknyť, šo k Bohu modlicž a šo jemu žyle dowěrčicž. Ale jeho najwažnišchi štut, kotřuz je jeho nješmjertneho cziniť, je a wostanje jeho „wěrne kšhesčizianštwu“. Šłoro do wschitkich rěczow šwěta šu šo tute knihi pšchěložike a njelicžomnje hušto š nowa wudať. Špener je wo tutych knihach předomal a drusy wucženi mužojo šu Arndtowo knihi wukładowali na univeršitach. Pšches dwaj lětštotetkaj džě hizzo Arndtowa kšwalba, ale kōždy, kiž jeho knihi šnaje, dyrbi prajicž, šo šu drje to štare knihi, ale šestarjene hišcže nješbu.

Tež našch czaš mōže š nich wjele wuknyčž, tež my mōžemy w nich wjele namakacž ša našche žiwjenje a našchu wutrobu, mjenujžy: „Wěrne kšhesčizianštwu.“

„Bomhaj Bōh“ je wot nětka niz jenož pola knjesow duchownych, ale tež we wschěch pšchēdawařnjach „Ššerb. Nowin“ na wšach a w Budyščinje dostacž. Na šchtwōrcž lěta płaczi wōn 40 np., jenotliwe czišla šo po 4 np. pšchedawaju.